

УДК 61:007:378(049.2)

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Н. В. Яременко

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика

У статті розкрито поняття інформаційно-освітнього простору, проаналізовано його переваги та недоліки в сучасних умовах. Представлено питання створення нормативно-правового поля для забезпечення захисту персональних даних інформаційно-освітнього простору.

Ключові слова: єдиний інформаційно-освітній простір (ЄІОП), захист персональних даних, дистанційне навчання, інформаційна безпека.

ЗАЩИТА ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА

Н. В. Яременко

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П. Л. Шупика

В статье раскрыто понятие информационно-образовательного пространства, проанализированы преимущества и недостатки его в современных условиях. Представлен вопрос создания нормативно-правового поля для обеспечения защиты персональных данных информационно-образовательного портала.

Ключевые слова: информационно-образовательное пространство (ИОП), защита персональных данных, дистанционное обучения, информационная безопасность.

PERSONAL DATA PROTECTION IN INFORMATION AND EDUCATION SPACE

N. V. Yaremenko

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

The article deals with the concept of information and educational space, analyzes the advantages and disadvantages of it in modern terms. There is presented the issue of creating a regulatory and legal framework for the protection of personal data information and educational portal.

Key words: informational and educational space, protection of personal data, distance learning, information safety.

XXI століття – епоха інновацій та технологій, без яких жодна освітня система не могла б повноцінно існувати. Нанотехнології, сучасні інформаційні пристрої, хмарні технології, різноманітність програм лише вдосконалюють наше життя в усіх сферах. Внаслідок цього сучасна людина не уявляє свого існування без останніх здобутків суспільства [1].

В умовах інформаційного перенасичення і бурхливого розвитку мережі WWW, коли щорічний приріст знань складає 4–6 %, фахівець отримує до 50 % знань після закінчення навчального закладу і майже третину загального обсягу свого робочого часу мусить витратити на поповнення професійних знань. У зв'язку з цим, питання побудови ефектив-

них систем керування професійною інформацією і підтримки навчання набуває особливої значущості. Україна стоїть перед викликом впровадження і підтримки освітніх процесів за принципом «навчання впродовж усього життя».

Існують університетські програми, але вони не здатні в повноті задовольнити мінливі вимоги ринку праці. Інновації постійно змінюють попит на різні професії і самі професії зокрема. Тому навчання і професійний розвиток не припиняються після завершення університету, а тривають і надалі [2].

Мета роботи: аналіз джерел інформації, законодавчої бази, конвенції і протоколів для узагальнення принципів захисту персональних даних.

Результати та їх обговорення. Технології побудови інформаційно-навчальних Web-порталів і систем дистанційної освіти мають досить великий потенціал, надавши зручні механізми доступу користувачів до затребуваної професійної інформації і забезпечивши підтримку індивідуалізованого навчання.

Сучасне конструювання ЄІОП неможливе без створення єдиної нормативно-правової бази і бази стандартів, що забезпечувало б єдність освіти України.

Важливим питанням залишається захист персональних даних. Адміністрація порталу розробляє правила конфіденційності, які дозволяють захистити персональні дані користувачів. Правила включають збір, обробку, а також зберігання і розкриття особистої інформації персональних даних. При цьому метою збору та обробки персональних даних користувачів сайту є забезпечення реалізації відносин у сфері надання інформаційних та медичних послуг.

Як відомо, до особистих належать такі дані, за якими можна встановити особистість людини і зв'язати з нею. Ці дані можуть об'єднуватися з іншими даними користувачів для того, щоб адміністрація могла вдосконалювати свої послуги. Надаючи персональні дані, користувач автоматично дає свою згоду на обробку, використання та поширення своїх персональних даних. В той же час, будь-який користувач має право не надавати свої персональні дані. Зрозуміло, що в такому випадку для такого кола осіб доступ до послуг, які надає портал, буде обмежений.

Важливим питанням в зборі персональних даних є їх верифікація. Слід підкреслити, що відповідальність за будь-які наслідки надання недостовірних даних лежить на користувачеві. У разі, якщо деякі дані змінилися, користувач зобов'язаний виправити дані в системі самостійно, або зв'язатися зі службою підтримки сайту для внесення певних коригувань.

Конфіденційна інформація про особу є одним зі специфічних видів інформації з обмеженим доступом. Її правовий статус визначається Конституцією України, законами України «Про інформацію», «Про захист персональних даних» та іншими актами законодавства.

До персональних даних які зазвичай зазначаються на інформаційно-освітньому порталі, належать: повне прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), поштова адреса, адреса електронної пошти, номер телефону та інше. Інформація про особу, яку вона добровільно розмістила у загальних розділах Сайту під час заповнення реєстраційних онлайн-форм та

яка є доступною для будь-якого користувача сайту, або інформація, яку можна вільно отримати з інших загальнодоступних джерел, не є конфіденційною.

Слід підкреслити, що питання захисту особистої інформації користувачів вкрай важливе і адміністрація порталу повинна докладати всіх зусиль для захисту і зберігання персональних даних. Оператори сайту не поширюють інформацію, яка є персональними даними користувачів сайту, тобто не передають її третім особам. Обробка даних про фізичну особу без її згоди не допускається, крім випадків, визначених Законом України «Про захист персональних даних», і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, а також якщо обробка персональних даних необхідна для захисту її життєво важливих інтересів [3]. У такому випадку обробляти персональні дані без згоди суб'єкта персональних даних можна до часу, коли отримання згоди стане можливим.

Останніми роками спостерігається суттєве зростання інформаційних атак, спрямованих на порушення доступності, цілісності та конфіденційності інформаційних ресурсів загальнодоступного значення. Протидія свідомому поширенню конфіденційної інформації, яка завдає безпосередньої шкоди фізичним та юридичним особам у сфері забезпечення їх конституційних прав, стає важливим чинником інформаційної безпеки.

Одним з можливих варіантів для захисту інформації про користувача (персональних даних) на сайтах, є використання захищеного з'єднання SSL. SSL – це криптографічний протокол, який забезпечує встановлення безпечного з'єднання між користувачем і сервером. Всі дані передаються в зашифрованому вигляді. Але даний варіант є не єдиним способом захисту.

Крім того, коли користувач публікує інформацію, веде листування, дивиться відео або читає інформацію з сайту, дані, які він публікує, можуть бути доступні іншим користувачам. У цьому випадку на користувачеві лежить відповідальність за інформацію, яку він залишає про себе. Наприклад, якщо ви залишили ім'я, прізвище та адресу електронної пошти під час листування на сайті, все це буде доступно.

Для того, щоб забезпечити захист персональних даних, у 2010 році був прийнятий Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI (далі – Закон № 2297-VI), мету якого Міністерство юстиції проголосило як конкретизацію та визначення механізмів реалізації права людини на невтручання в її особисте та сімейне життя, яке

гарантоване ст. 32 Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Отже, з точки зору законодавства, Закон № 2297-VI покликаний регулювати та захищати персональні дані фізичних осіб.

У ст. 2 Закону № 2297-VI дається визначення поняття «персональні дані». Це – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Обробка персональних даних, відповідно до п. 5 ст. 6 Закону № 2297-VI, здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством.

Але законодавством України не встановлено і не може бути встановлено чіткого переліку відомостей про фізичну особу, які є персональними даними, задля можливості застосування положень Закону до різноманітних ситуацій, в тому числі при обробці персональних даних в інформаційних (автоматизованих) базах та картотеках персональних даних, що можуть виникнути у майбутньому, у зв'язку зі зміною в технологічній, соціальній, економічній та інших сферах суспільного життя.

Обробка персональних даних здійснюється відповідно до законодавства України, насамперед, Закону України «Про захист персональних даних», Закону України «Про інформацію» від 02.10.92 № 2657-XII, Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» від 06.07.10 № 2438-VI.

Здійснення контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних відповідно до статті 23 Закону «Про захист персональних даних» покладено на Державну службу України з питань захисту персональних даних.

Власник персональних даних повідомляє Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних, упродовж тридцяти робочих днів з дня початку такої обробки. Повідомлення про обробку персональних даних подається за формою та в порядку, визначеними Уповноваженим.

Так, відповідно до пп. 14 п. 4 Положення про Державну службу України з питань захисту персональ-

них даних, затвердженого Указом Президента України від 06.04.11 № 390, Державна служба України з питань захисту персональних даних здійснює контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних шляхом проведення виїзних та безвиїзних перевірок власників та (або) розпорядників баз персональних даних [4].

Також, відповідно до пп. 16 п. 4 цього Положення, Державна служба України з питань захисту персональних даних складає адміністративні протоколи про виявлені порушення законодавства у сфері захисту персональних даних. Але справи про адміністративні правопорушення у сфері захисту персональних даних розглядаються згідно зі статтею 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення виключно районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами.

У конкретних випадках при навчанні на сайтах використовують блоги, дошки оголошень, повідомлень функціональності, функцію чату, також створення спільних профілів. При використанні цих функцій будь-яка інформація, надана Вами, включаючи ім'я, місцезнаходження та адресу електронної пошти, може бути публічно доступною для інших. В цьому випадку ніхто не несе відповідальності за інформацію, яку Ви надаєте через ці інтерактивні елементи. Вона може залишитися на сайті навіть після припинення використання сайту.

Не відпрацьовані нормативи при використанні посилань на сайти третіх осіб. Поки що ніхто не відповідає за політику конфіденційності веб-сайтів, якими керують треті особи, на які є посилання з порталу, і за забезпечення конфіденційності третіми особами.

Зазвичай такі посилання використовуються для того, щоб дати користувачам можливість переглянути цікаву інформацію, що має відношення до Порталу. Такі веб-сайти сторонніх компаній є поза сферою контролю адміністрації і не підпадають під дію дійсної Політики. Необхідно пам'ятати, що при переході на інші веб-сайти за розміщеними посиланнями, оператори цих веб-сайтів можуть збирати ваші персональні дані. Тому потрібно переконатися, що ви згодні із політиками конфіденційності веб-сайтів сторонніх компаній перед тим, як надавати будь-які персональні дані. Зазвичай інформаційно-освітній портал намагається, настільки наскільки це можливо, переконатися, що усі веб-сайти сторонніх компаній, посилання на які вони розміщують, вживають рівнозначні їхнім заходи захисту ваших персональ-

них даних, але портал не може нести юридичну чи іншу відповідальність за дії, політику конфіденційності чи рівень забезпечення конфіденційності цих сторонніх компаній.

Тому перехід на будь-який інший Інтернет-ресурс, пов'язаний з даним сайтом, здійснюється на страх і ризик користувача. Власник не несе відповідальності за точність інформації, даних, поглядів, порад або заяв, зроблених на цих сайтах. Посилання на продукцію і послуги третіх осіб робиться з інформаційною метою і не має на увазі, що Власник їх підтримує або рекомендує, чи несе за це відповідальність.

Зважаючи на все викладене відносно посилань на сайти третіх осіб, можна дійти висновку, що потрібно внести досить вагомий корективи до законодавчої бази, яка стосується захисту персональних даних, тому що в наш час все більшого і більшого розвитку набуває самонавчання, а також дистанційне навчання. Таким чином це питання набуде більш гострішого значення, а отже нам потрібно якнайшвидше удосконалити законодавство.

Особливу увагу привертають Правила конфіденційності HIPAA (45 CFR, частина 160 і 164), які вперше забезпечують всеосяжний захист конфіденційності інформації про фізичний і психічний стан хворих на федеральному рівні. Ці правила призначені забезпечити серйозний юридичний захист інформації про здоров'я пацієнта, не впливаючи на план лікування, роботу установ охорони здоров'я або якість лікування [5]. Правила конфіденційності поширюються на організації, які в основному складаються з установ охорони здоров'я та медичних працівників, що передають інформацію про стан пацієнта в електронному форматі. Організації включають в себе майже всіх працівників галузі охорони здоров'я та психіатрії, які обслуговують лікарні чи поліклініки, або ж надають амбулаторне лікування, а також інші особи чи організації, які виставляють рахунки і отримують оплату за забезпечення охорони здоров'я.

Не дивлячись на велику кількість законів, багато питань залишились нерегульованими. Наприклад: чи мають право психічно хворі люди реєструвати свої персональні дані на порталі, хоча вони повинні користуватися тими ж правами громадянина та основними свободами, що й всі інші громадяни й не можуть бути об'єктами дискримінації на ґрунті психічного захворювання.

В Україні існує думка, що проблема захисту персональних даних у наш час не є актуальною у зв'яз-

ку з нерозвиненістю громадянського суспільства, наявністю менталітету примата держави і низьким рівнем інформатизації. Парадоксальність ситуації у тому, що потреба в захисті відомостей про громадян об'єктивно існує, але ця потреба суспільством серйозно не сприймається.

Існують декілька причин для руху в напрямі створення законодавчої бази по захисту персональних даних, з яких виходять європейські та інші країни. Це, в першу чергу, усунення несправедливості, що була допущена в минулому; розвиток електронної торгівлі; уніфікація національних законодавств згідно з нормами європейського права.

Для України актуальність і об'єктивна необхідність захисту прав громадян в інформаційній сфері визначається великою активністю в формуванні баз даних (соціального, фінансового, маркетингового, медичного, екологічного, адміністративного, правоохоронного та іншого характеру); розвитком і розповсюдженням автоматизованих засобів і засобів збору, обробки, зберігання і поширення інформації; використанням інформаційних технологій кримінальними структурами, що підривають зусилля щодо розвитку і зміцнення демократичної правової держави.

Потреба приведення норм права вітчизняного законодавства до вимог міжнародних стандартів є і в аспекті участі України в міжнародному процесі обміну інформацією, в міжнародних проектах, що засновані на використанні нових інформаційних технологій у різних секторах соціальної, економічної і науково-технічної діяльності (наприклад, Інтерпол, Партнерство заради миру, банківські технології та ін.). Саме тому метою Закону «Про захист персональних даних» є усунення недоліків нормативно-правового забезпечення в Україні по захисту персональних даних і гармонізація його у відповідність до положень вказаних конвенцій і директив, які віддзеркалюють європейське уявлення про права і свободи людини у сфері захисту персональних даних.

Висновки. 1. В Україні є достатня правова основа для захисту персональних даних особи. Але залишається проблема правового нігілізму, юридичної неграмотності, незнання населенням норм чинного законодавства, корупція.

2. Потребує подальшого розвитку захист персональних даних особи, що навчається й використовує інформацію з навчальних сайтів, в рамках єдиного освітянського простору.

Література

1. Гребеник Ю. С. Переваги інформаційно-освітнього простору при підготовці студентів медичних коледжів Сполученого Королівства [Електронний ресурс] / Ю. С. Гребеник. – Режим доступу: <http://journal.osvitadnepr.com/publikatsiji/15-edinij-informatsijnij-prostir-strategiji-innovatsijnogo-rozvitku-osvitnoji-galuzi>.
2. Титенко С. В. Програмне забезпечення онтологічно-орієнтованої системи керування інформаційно-навчальним Web-контентом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. тех. наук: спец. 01.05.03 “Математичне та програмне забезпечення обчислювальних машин і систем” / С. В. Титенко. – К., 2011. – 20 с.
3. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
4. Указ Президента України «Про Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних» від 06.04.2011 № 390/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/390/2011>.
5. HIPAA Правила конфіденціальності в цілях захисту інформації о фізическом и психическом здоровье пациентов [Электронный ресурс]. – Режим доступу: https://www.omh.ny.gov/omhweb/russian/hipaa/phi_protection.pdf.